

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора медичних наук, професорки кафедри акушерства та гінекології Одеського національного медичного університету Міщенко Валентини Павлівни на дисертацію Маркевич Богдани Олександрівни на тему: «Прогнозування, діагностика та профілактика первинної дисменореї у пацієнок пубертатного віку різних соматотипів», представлену до захисту у спеціалізовану Вчену раду ДФ 05.600.099, що утворена згідно наказу ректора ЗВО Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова № 190 від 01 грудня 2023 року на підставі рішення Вченої ради ВНМУ ім. М. І. Пирогова № 5 від 30 листопада 2023 року з правом прийняття до розгляду та проведення разового захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина».

1. Ступінь актуальності обраної теми.

Тема дисертації «Прогнозування, діагностика та профілактика первинної дисменореї у пацієнок пубертатного віку різних соматотипів» має високий ступінь актуальності для медицини і суспільства сьогодення.

Своєчасне прогнозування виникнення різних захворювань є однією із складових превентивної медицини, а саме профілактичного напрямлення індивідуальної (персоніфікованої) медицини, що сприяє проведенню ранньої профілактики хвороб, особливо мультифакторної природи. Серед поліетіологічних гінекологічних захворювань видне місце посідає первинна дисменорея, як симптомокомплекс обмінних, гормональних, психо-емоційних тощо розладів. Функціональна ідеопатична дисменорея найчастіше виникає у дівчаток-підлітків та може мати серйозні негативні наслідки для репродуктивного здоров'я майбутньої жінки. Саме тому, надзвичайно актуальним є своєчасне попередження виникнення цієї

гінекологічної патології. «Хворобу завжди легше попередити, ніж лікувати». Ці слова належать М. І. Пирогову.

Приймаючи до уваги відомі етіологічні чинники та патогенетичні механізми виникнення первинної дисменореї у дівчаток-підлітків, автор дисертації вдало виявив зв'язок даної хвороби з індивідуальним соматотипом. В медицині добре відомий зв'язок між конституціональними особливостями будови тіла людини і ризиком виникнення певних захворювань. Знання таких особливостей сприяє своєчасному прогнозуванню та запобіганню патологічних процесів. Глибокі наукові дослідження автора дисертації зв'язку між виникненням первинної дисменореї з соматотипом дівчат у пубертатному віці сприяли створенню конкретних діагностичних алгоритмів та профілактичних заходів, що в свою чергу підтверджує високу актуальність наукового дослідження.

Висока ступінь актуальності дисертаційної теми підтверджується і тим, що населення нашої країни живе останні роки в екстремальних умовах, а саме в умовах тяжких психоемоційних стресів повномасштабної війни, постковідних періодів тощо. Хроніострес посилює функціональні розлади, провокує виникнення тяжких патологічних розладів, в тому числі патології репродуктивної сфери.

Враховуючи вище наведене, тема дисертації Б. О. Маркевич «Прогнозування, діагностика та профілактика первинної дисменореї у пацієнток пубертатного віку різних соматотипів», є актуальною, оригінальною, своєчасною і має важливе наукове та практичне значення.

2. Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Наукове дослідження Маркевич Б. О. є фрагментом загально-університетської наукової тематики Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова: «Розробка моделей прогнозування пубертатних маткових кровотеч та альгодисменореї у дівчат в залежності від

конституціональних особливостей організму» (№ державної реєстрації: 0115U001168).

Науковий рівень дисертації високий. Тема дисертації є актуальною для сучасної наукової і практичної медицини та суспільства у цілому. Мета дослідження підкреслює актуальність теми та передбачає прогнозування, ранню діагностику, профілактику первинної дисменореї до моменту маніфестації клінічних проявів даної патології. Визначені завдання наукового дослідження сприяли досягненню поставленої мети. Проведено клінічну оцінку дівчат пубертатного віку з первинною дисменореєю. Досліджено особливості антропометричних, соматотипологічних показників і компонентного складу маси тіла у обстежуваних дівчат з урахуванням соматотипу. Вивчено особливості сонографічних показників матки, яєчників, рівень статевих гормонів у різні фази менструального циклу. Проведено аналіз дискримінантних моделей для прогнозування ризику виникнення первинної дисменореї у обстежуваних дівчат пубертатного віку. У процесі виконання роботи були застосовані наступні методи досліджень: клініко-інструментальні; анкетно-опитувальні; антропометричні та соматотипологічні - для визначення параметрів будови тіла пацієнток.

Результати наукового дослідження піддані ґрунтовній статистичній обробці. Результати досліджень не викликають сумнівів. На високому науковому рівні виконані й узагальнення та аналіз отриманих результатів, висновки дисертаційної роботи.

За темою дисертації опубліковано 10 наукових праць, у тому числі: 6 статей у наукових фахових виданнях України (одна з яких відноситься до бази даних Scopus); 2 статті в виданнях країн ЄС/ОЕСР (США, Чехія); 1 патент України на корисну модель. Усі публікації виконані на високому науковому рівні, пройшли експертну оцінку провідними фахівцями з напрямку дослідження.

3. Новизна представлених та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях.

Дисертаційне дослідження містить беззаперечну наукову новизну. Автор дисертації вперше провів комплексне клінічне обстеження українських дівчаток-підлітків обтяжених первинною дисменореєю. Уперше довів наявність багаточисельних достовірних відмінностей антропометричних показників, компонентів соматотипу, показників складу маси тіла між здоровими та обтяженими первинною дисменореєю пацієнтками. Вперше виявлені достовірні відмінності досліджуваних сонографічних показників. Вперше доведено прогностичні можливості виникнення первинної дисменореї у дівчаток пубертатного віку.

Результати дисертаційної роботи викладені в повному об'ємі в опублікованих працях.

4. Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Науково обґрунтованими є отримані результати дисертаційної роботи, наукових положень, висновків, практичних рекомендацій.

Достовірність висвітлених дисертаційних результатів підтверджена належною кількістю клінічних, лабораторних, апаратних, математичних та статистичних досліджень обстежуваних дівчаток-підлітків. Результати досліджень підтверджені на високому методологічному рівні, з використанням сучасних методів статистичної обробки матеріалу. Основні положення, висновки дисертації є достовірними, контрольованими, базуються на достатній кількості етапних досліджень.

Автором дисертації чітко визначені критерії включення і виключення дівчаток-підлітків у групи обстежуваних. Загальна кількість спостережень достатня для статистичної обробки отриманих результатів. Первинна інформація була зібрана з використанням розробленої дисертантом

опитувальної карти. Опитувальна карта сприяла збору первинної інформації для оцінки клініко-анамнестичних даних обстежуваних. Обстеження включало антропометричне, соматотипологічне дослідження, визначений компонентний склад маси тіла. Усі обстеження виконані з застосуванням загальноновизнаних методик та дотримання вимог біоетики. Статистичну математичну обробку отриманих даних проведено у ліцензійному пакеті із застосуванням методу дискримінантного аналізу.

Сумнівів немає щодо достовірності отриманих результатів.

Основні наукові положення та висновки дисертації Маркевич Б. О. на тему «Прогнозування, діагностика та профілактика первинної дисменореї у пацієнок пубертатного віку різних соматотипів» є науково обґрунтованими, відповідають меті і отриманим результатам.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Дисертаційна робота Маркевич Б. О. на тему «Прогнозування, діагностика та профілактика первинної дисменореї у пацієнок пубертатного віку різних соматотипів» виконана на високому науково-методичному рівні. Дисертантом виконані поставлені завдання, досягнута мета дослідження. Автором встановлено особливості клініко-анамнестичних, антропометричних та соматотипологічних показників у дівчаток пубертатного віку, обтяжених первинною дисменореєю. Дисертант показав належне оволодіння методологією наукової діяльності на етапі планування та під час виконання наукового дослідження в об'ємі дисертаційної роботи.

Дисертантом самостійно проведений інформаційно-патентний пошук, визначені мета, завдання дослідження, обрані методи обстеження. Автором самостійно написані розділи та оформлений рукопис дисертації. Аналіз та узагальнення результатів дослідження, формулювання висновків виконані дисертантом з консультативною допомогою наукового керівника.

6. Теоретичне і практичне значення отриманих результатів дослідження.

Результати наукового дослідження мають достовірне теоретичне і практичне значення. Результати дослідження сприяли визначенню нових критеріїв прогнозування первинної дисменореї у дівчаток-підлітків, дискримінантних моделей прогнозування виникнення патологічних відхилень у репродуктивній системі. Отримані результати можуть бути рекомендовані до застосування в практичній медицині сімейними лікарями, акушерами-гінекологами, дитячими гінекологами для запобігання виникнення патологічних процесів жіночої статевої сфери у дівчаток-підлітків різних соматотипів.

Результати дисертаційного дослідження впроваджено в навчальний процес кафедр акушерства та гінекології № 1 та № 2 Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова, у практичну роботу гінекологічних та поліклінічних відділень КНП «Вінницький міський клінічний пологовий будинок №2», КНП «Вінницька клінічна міська лікарня», «Центр матері та дитини», підрозділ «Клініка дружня до молоді».

7. Оцінка змісту дисертації, її завершеність в цілому.

Матеріали дисертації Маркевич Б. О. на тему «Прогнозування, діагностика та профілактика первинної дисменореї у пацієнток пубертатного віку різних соматотипів» викладені на 256 сторінках друкованого тексту, з яких 139 сторінок залікового машинописного тексту. Рукопис дисертації традиційно складається з анотації, змісту, переліку умовних позначень (символів, одиниць, скорочень, термінів), вступу, огляду літератури, опису матеріалів та методів, трьох розділів власних досліджень, аналізу й узагальнення результатів дослідження, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних літературних джерел, чотирьох додатків. Дисертація ілюстрована 71 рисунком та містить 56 таблиць.

У «Вступі» дисертант розкрив актуальність обраної теми, представив мету та завдання наукового дослідження, визначив об'єкт та предмет дослідження, зазначив використані методи дослідження, вказав зв'язок дисертації з науковими програмами, надав відомості щодо особистого внеску автора у виконання та апробації результатів дисертації та публікацій за результатами роботи.

Розділ 1 «Сучасні аспекти проблематики первинної дисменореї у пацієнок пубертатного віку у світі (огляд літератури)» викладений на 21 сторінці трьома підрозділами.

Автор представив огляд досяжних літературних джерел на тему первинної дисменореї. Представлено частоту, поширеність захворювання у різних країнах світу, у різних вікових групах. Гінекологічне захворювання подано як соціальну проблему. Дана патологія виникає переважно у дівчаток-підлітків і негативно позначається на стані їх соматичного, гінекологічного та ментального здоров'я. Вище наведене знижує рівень життя, провокує виникнення нових захворювань.

Окремим підрозділом описано етіологічні чинники, патогенетичні механізми виникнення первинної дисменореї у дівчаток-підлітків. Наведені відомі методи діагностики захворювання. Ретельно описані прогностичні можливості сучасної медицини з цього питання. Досконало представлено матеріал, що розкриває вплив конституціональних особливостей на розвиток соматичної, гінекологічної патології та сучасні можливості її своєчасного попередження.

Матеріали розділу відображені в статті у фаховому журналі України.

У розділі 2 «Матеріали та методи дослідження» автор традиційно надає інформацію щодо місця виконання дисертації, а саме на базі кафедри акушерства та гінекології № 1 Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова. Робота є частиною загально-університетської наукової програми «Розробка моделей прогнозування аномальних маткових кровотеч та альгодисменореї у дівчат в залежності від

конституціональних особливостей організму». У розділі описані матеріали, методи, дизайн дослідження. Окремими підрозділами подано оцінку статевого розвитку, антропологічні та сонографічні методи, визначення компонентів соматотипу, маси тіла, методики визначення гормонів в біологічних рідинах. Розділ з 22 сторінок закінчується даними математичної статистики.

Розділ 3 «Особливості показників статевого розвитку та антропосоматотипологічних показників у дівчат пубертатного віку хворих на первинну дисменорею» викладено на 44 сторінках двома підрозділами. Розділ ілюстрований 37 рисунками та 6 таблицями. Автор розкриває особливості показників статевого розвитку у дівчаток-підлітків обтяжених первинною дисменореєю посилаючись на характеристику телархе, менархе, пубархе та акселархе тощо. Дослідження проведені у порівнянні результатів між групами здорових та хворих на первинну дисменорею дівчаток-підлітків без та з урахуванням різних соматотипів. Встановлені достовірні показники.

Результати дослідження у розділі 3 представлені у 2 наукових статтях у фахових журналах України. Один із них входить до міжнародної наукометричної бази Scopus.

У розділі 4 «Сонографічні показники матки та яєчників і рівень статевих гормонів в різні фази менструального циклу у дівчат пубертатного віку хворих на первинну дисменорею», що представлений двома підрозділами на 28 сторінках і 34 ілюстраціями, подані результати сонографічного дослідження в залежності від рівнів статевих гормонів у різні фази (лютеїнова, фолікулярна) менструального циклу. Доведено, що в фолікулярну фазу менструального циклу достовірно змінюється рівень лютеїнізуючого гормону, тестостерону, прогестерону, естрадіолу, в лютеїнову – лютеїнізуючий, тестостерон, естрадіол.

Результати досліджень відображені у 2 закордонних наукових фахових журналах.

Розділ 5 «Дискримінантні моделі можливості виникнення первинної дисменореї в залежності від особливостей будови і розмірів тіла, а також сонографічних параметрів матки і яєчників та гормонального фону в різні фази менструального циклу дівчат пубертатного віку різних соматотипів» висвітлено на 27 друкованих сторінках з 30 рисунками. Автор розкриває суть моделювання за допомогою дискримінантного аналізу. Доводить, що розроблені на основі антропометричних та соматотипологічних показників дискримінантні моделі є вірогідно прогностичними, що дає можливість прогнозувати ризик виникнення первинної дисменореї у дівчаток-підлітків.

Прогностичний ризик виникнення первинної дисменореї доведено і розробленими дискримінантними моделями на основі сонографічних параметрів матки і яєчників та показників гормонального фону в різні фази менструального циклу дівчат пубертатного віку.

Матеріали розділу представлені в науковій статті у фаховому журналі України.

Розділ 6 «Аналіз та узагальнення результатів досліджень» є логічним завершенням великої досконалої, науково доказової і практично необхідної наукової праці дисертанта. Автор, як зрілий науковець і клініцист, наголошує на практичному значенні прогнозування ризику виникнення та діагностики і профілактики первинної дисменореї у дівчат пубертатного віку з метою збереження соматичного, репродуктивного, ментального здоров'я та підсумовує отримані оригінальні результати досліджень. Дисертант наголошує на відомих етіологічних чинниках та патогенетичних механізмах виникнення даної патології та пояснює доцільність у клінічній практиці саме індивідуального (персоніфікованого) підходу до оцінки стану пацієнтки, визначення прогнозу і алгоритму профілактичних заходів. Доведена достовірна ефективність розроблених та запропонованих діагностичних алгоритмів є великим успіхом лікаря і науковця.

Достовірні результати дисертаційної роботи сприяли формулюванню висновків і практичних рекомендацій, які не викликають сумнівів.

Список літератури оформлений відповідно до існуючих вимог.

В Додатках дисертаційної роботи представлені наукові праці дисертанта, відомості щодо апробації результатів дисертації.

Дисертаційна робота Маркевич Б. О. на тему «Прогнозування, діагностика та профілактика первинної дисменореї у пацієнок пубертантного віку різних соматотипів» є завершеною своєчасною науковою працею, що має клінічне значення для застосування в практичній медицині.

8. Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці.

Результати дисертації Маркевич Б. О. на тему «Прогнозування, діагностика та профілактика первинної дисменореї у пацієнок пубертантного віку різних соматотипів» рекомендуються до застосування в подальших наукових дослідженнях, у навчальному процесі кафедр акушерства та гінекології ЗВО України, та під час післядипломного вдосконалення лікарів сімейної практики, акушерів-гінекологів, дитячих гінекологів.

9. Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача.

Під час рецензування дисертаційної роботи Маркевич Богдани Олександрівни на тему «Прогнозування, діагностика та профілактика первинної дисменореї у пацієнок пубертантного віку різних соматотипів» не виникло принципових зауважень стосовно мети, завдань, висновків, змісту, оформлення дисертації, які б могли негативно впливати на загальний високий науково-методичний рівень, наукову та практичну цінність отриманих результатів.

Під час розгляду дисертації виникли окремі запитання переважно дискусійного характеру:

1. Чому всі антропометричні виміри проводилися на правій половині тіла і лише ширину дистальних епіфізів вимірювали зліва?

2. Чому у виборі дисертаційної патології Ви обрали саме первинну дисменорею?

10. Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності.

Дисертація Маркевич Богдани Олександрівни на тему «Прогнозування, діагностика та профілактика первинної дисменореї у пацієнток пубертатного віку різних соматотипів» була піддана перевірці антиплагіатною програмою «StrikePlagiarism.com». Встановлено, що текст дисертації є оригінальним - рівень оригінальності становить 94,88 %, ознак плагіату, само плагіату, фальсифікування, фабрикавання даних не встановлено. Зазначені лише окремі співпадіння з власними публікаціями, термінологією, посиланнями на наукову літературу та загальноживаними фразами. Не виявлено наявності порушення академічної доброчесності й у наукових публікаціях дисертанта.

11. Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертація Маркевич Богдани Олександрівни на тему: «Прогнозування, діагностика та профілактика первинної дисменореї у пацієнток пубертатного віку різних соматотипів» є самостійно виконаною, повністю завершеною висококваліфікаційною науковою працею, в якій викладені та науково обґрунтовані новітні результати проведених особисто дисертантом досліджень, які дозволили вирішити актуальну для медицини науково-практичну задачу встановлення особливостей клініко-анамнестичних, антропо-, соматотипологічних, сонографічних та гормональних показників у хворих на первинну дисменорею дівчат пубертатного віку та розробки дискримінантних моделей можливості виникнення та прогнозування даного захворювання в залежності від особливостей будови та розмірів тіла людини.

Вважаю, що за актуальністю, науково-методичним рівнем виконання, обсягом та коректністю проведених досліджень, теоретичною та практичною значимістю отриманих результатів для медицини, вагомістю опублікованих

за матеріалами дисертації наукових праць та оформленням дисертація Маркевич Богдани Олександрівни на тему «Прогнозування, діагностика та профілактика первинної дисменореї у пацієнток пубертатного віку різних соматотипів» повністю відповідає існуючим вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 та наказу МОН України від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації». Маркевич Богдана Олександрівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина».

Офіційний опонент:

професор ЗВО кафедри акушерства та гінекології

Одеського національного медичного університету

доктор медичних наук, професор

Валентина МІЩЕНКО